

גליון תתקצה • ערש"ק פרשת וידא

לקראת שובת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

מיהו המלאך שהציל את לוט?

אידוח המלאכים נחשב כמצוה לאאע"ה?

ב' גדרים במזבח

הוראה נפלאה מתפילת אאע"ה על אבימלך

קובץ זה יוצא לאור לעילוי נשמת

ה"ה הרב החסיד ר' מאיר ב"ר שמחה יצחק ע"ה זאיאנץ

ס. פאלו ברזיל

ולזכות בניו הני לומדי ותמכי אוריינתא, רודפי צדקה וחסד,

ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים

הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה והרב החסיד ר' יוסף משה

וכל בני משפחתם שיחיו

יהי רצון שיתברכו בכל מיילי דמיטב מגפשו ועד בשר,

ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

פתיחה

בעזה"ת.

הננו מתכבדים להגיש לפניכם את הקונטרס 'אקראת שבת' (גליון תתקצה) ה"ו"ל לפרשת וירא, ובו אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ ז"ע.

◇ ◇ ◇

במדור "מקרא אני דורש" שקו"ט בדברי רש"י על תיבת "הכצקתה" - "צצקת ריבה אחת שהרגוה מיתה משונה על שנתנה מזון לעני", שיש לחקור אם חטאם ה' בהריגת הריבה או במניעת הצדקה, ותבואר דרך חדשה בזה.

המדור "יינה של תורה" עוסק בשאלה כיצד עוב אברהם אבינו את הקבלת פני השכינה בשביל הכנסת מלאכים שרק נדמו כאורחים, ולכאורה לא קיים בזה מצוות הכנסת אורחים, ויבואר יסוד גדול בעניני קיום המצוות לפני מתן תורה ולאחריה.

במדור "חידושי סוגיות" יפלפל במה שהביא הרמב"ם בדין מקום המזבח מה שבמקום זה נעקד יצחק אבינו, ובהלכה בפני עצמה הביא שהוא מקום המזבח דאדם, קין, הבל, נח, אברהם וכו', ויחדש ב' דינים במקום המזבח, דין מקום המזבח להיותו עיקר בית המקדש, וענין זה מיוחד לישראל דוקא, ודין מקום המזבח להיותו מקום סגולי להקרבת קרבנות, והוא גם לכני נח. ועפ"י מבאר גם פרטי ב' הלכות אלו ברמב"ם.

בברכת שבתא טבא
מכון אור החסידות

וזאת למודעי, שבדרך כ"ל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקופים והמקורות שהופיעו במקורם, ויש להוסיף, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו בתוכן הענינים), וימצא מוב, ויזכר לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

תוכן ענינים

ב. מקרא אני דורש
מפני מה נעניש אנשי סדום

האם עונש אנשי סדום ה' מפני עון שפיכת דמים או מניעת צדקה? / בין "עון סדום" ל"חטאת סדום" / האם בני נח חייבים במצוות צדקה? / ביאור עונש אנשי סדום ודיוק בכמה כתובים הנוגעים לזה

(ע"פ לקושי שיחות ד"ה עמ' 155 ואילך)

ה. פנינים
עיונים וביאורים קצרים

טענת אברהם "אפרש לפניך את שיחתי" ע"פ לקושי שיחות ה"ה עמ' 76 ואילך
איזה מלאך הציל את לוט? ע"פ אגרות קודש ח"י עמ' 8

ו. יינה של תורה
מצות "הכנסת אורחים" ברוחניות

איך עוב אברהם את גילוי השכינה בשביל אורחים שאינם אמיתיים? / מדוע לא הקפידו האבות על פרטי דיני המצוות? / איזו גזירה התבטלה במתן תורה? / ומה הפירוש בכך ש"מעשה אבות סימן לבנים"? / ענין המצוות שקיימו האבות, ויחסן אל המצוות שלאחר מתן תורה

(ע"פ לקושי שיחות ד"ה עמ' 324 ואילך)

ט. פנינים
דרוש ואגדה

מעלת הנימול לשמונה ימים על הנימול ל"ג שנים
ע"פ לקושי שיחות ה"ה עמ' 86 ואילך

רמז נפלא בתיבת "מעבה" ע"פ ספר השיחות תש"נ ד"א עמ' 115

י. חידושי סוגיות
מקום המזבח

מקשה אמאי האריך הרמב"ם בדברי אגדה מה ה' בדברי הימים במקום המזבח / מבאר דיש ב' גדרים במזבח - עיקר בבית שגדור להרמב"ם הוא מקום לעבודת הקרבנות, וחפצא בפ"ע שאינו תלוי בבית / עפ"י מבאר החילוקים בין ב' המקומות שהזכיר הרמב"ם הך ענינא דמקום הר המור

(פנינים מנחת ח"י סי' יד - ע"פ לקושי שיחות ח"י עמ' 140 ואילך. ח"ל עמ' 68 ואילך)

יג. תורת חיים
שוחט ירא שמים

יד. דרכי החסידות
הכנה שכלית ורגש לזוהר

יז. שיחות קודש
לבקש רחמים על חבריו תחילה

ציוות העריכה וההגהה:

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב וילברשטרום, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון 'אור החסידות', מנפת ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב"ד,
Or Hachasidim - Head Office, 1469 President St. • 6084000
#BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673

להנצרות והארות:

מ"ל מערכת: *5717 orhachasidutil@gmail.com

מקרא אני הדרש

ביאורים בפשוטו של מקרא

מפני מה נענשו אנשי סדום

האם עונש אנשי סדום הי' מפני עון שפיכת דמים או מניעת צדקה? / בין "עון סדום" ל"חטאת סדום"
/ האם בני נח חייבים במצות צדקה? / ביאור עונש אנשי סדום ודיוק בכמה כתובים הנוגעים לזה

כאשר בא הקב"ה לדון את סדום, אמר: "ארדה נא ואראה, הכצעקתה הבאו אלי עשו – כלה, ואם לא – אדעה" (פרשתנו יח, כא). ובפירוש רש"י מפרש לשון "הכצעקתה":
"הכצעקתה – צעקת ריבה אחת, שהרגוה מיתה משונה על שנתנה מזון לעני, כמפורש בחלק".

והיינו, שבגלל צעקתה של אותה ריבה (נערה) – "שהרגוה מיתה משונה על שנתנה מזון לעני" – נחרץ דינה של סדום לכלי' ("כלה").

ויש לברר – על מה בדיוק נענשו אנשי סדום:

אם נענשו משום עצם זה "שהרגוה מיתה משונה" – עון של שפיכות דמים – למאי נפק"מ שאותה ריבה שהרגו "נתנה מזון לעני"?

ואם נענשו על זה שלא הניחו את הריבה לתת "מזון לעני" – כלומר: מניעת צדקה – הרי גם לולי זה "שהרגוה מיתה משונה" היו ראויים לעונש!

ב. ובבירור הספק, הנה מקרא מלא הוא בס' יחזקאל (טז, מ-ג):

"הנה זה הי' עון סדום . . שבעת לחם ושלוח השקט הי' לה ולבנותי", ויד עני ואביון לא החזיקה. ותגבהינה ותעשינה תועבה לפני, ואסיר אתהן כאשר ראיתי".

ומשמעות פשוטות הכתוב היא (ראה מפרשים שם. רש"י סנהדרין קד, ב ד"ה מדה – בפירושו הראשון), שזה ש"יד עני ואביון לא החזיקה" הוא הפעם לזה ש"ואסיר אתהן" (את סדום ובנותי'). היינו, שעונש סדום בא משום שנמנעו מלתת צדקה.

לקראת שבת

ג

[ומה שאומר "ותגבהינה ותעשינה תועבה לפני" – הנה מדלא פירש הכתוב מהי התועבה, מוכח שאין זה ענין אחר, אלא שזה גופא ש"ד עני ואביון לא החזיקה" הי' באופן של "ותעשינה תועבה" (היינו באופן קיצוני, וכדלקמן ס"ג)].

ונמצאנו למדים, לפי "פשוטו של מקרא", שעיקר עון סדום – שבשבילו נענשו – הי' בזה שלא נתנו צדקה.

ג. והנה, בסדרה הקודמת כתיב (לך יג, יג): "ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד". ומפרש הרד"ק: "כי עברו על מצותיו שצוה לאדם ולנח והם שבע מצוות, ובהם עבודה זרה שהיא חטא לה' ובהם גזל ועריות ושפיכות דמים שהם חטא ורעה איש לחבירו, והכל הוא חטא לה' שעוברים על מצותיו וכוזים דבריו. ואמר 'מאד' – כי פרוצים היו בהם עושים הרעות בפרהסיא ורגילים בהם".

ומכאן, שאנשי סדום היו פרוצים בכמה עבירות, וביניהם אף עבודה-זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים; וכמסופר גם במדרשי חז"ל (סנהדרין קט, א. ועוד).

ואעפ"כ, הגזר דין של הפיכת סדום הי' על אשר "יד עני ואביון לא החזיקה" – שלכן בפרשתנו, כאשר בא הקב"ה לדון את סדום, לא נזכר זה שאנשי סדום "רעים וחטאים לה' מאד", אלא רק "הכצעקתה" – צעקתה של אותה ריבה שמניעה מלת צדקה.

ואמנם, בצעקתה של אותה ריבה הי' בפועל ענין של שפיכות דמים – "שהרגוה במיתה משונה"; אך עיקר הענין כאן הוא המניעה מצדקה:

ההנהגה של "יד עני ואביון לא החזיקה" היתה אצלם באופן כה קיצוני, עד שכאשר היתה ריבה אחת שנתנה צדקה ענשו אותה במיתה משונה – וזה מה שהביא למהפכת סדום.

כלומר:

אם מניעת הצדקה לא היתה אצלם באופן קיצוני, לא היו נענשים בעונש חמור כזה ("ב"ה");

ורק לפי שהעדר הצדקה אצלם הי' עד כדי כך "שהרגוה במיתה משונה על שנתנה מזון לעני" – נענשו בכלי" (וגם כן "במיתה משונה" – מדה כנגד מדה).

ד. והנה, מכל זה מוכח בפשטות שגם בני נח חייבים במצות צדקה – כי באם לאו, לא הי' מקום להענישם על זה שנמנעו מדבר שלא נצטוו עליו (כי שלילת ומניעת דבר שאין בו חיוב כלל, גם כשהשלילה באופן קיצוני, אין לחשבה לעון, ומכל שכן שאינה עון חמור כזה שיתחייבו עוורו כלי').

אמנם לכאורה צ"ע, דהנה במגילת איכה כתיב (ד, ו): "ויגדל עון בת עמי מחטאת סדום". ודקדקו המפרשים: למה בקשר ל"בת עמי" נאמר לשון "עון", ואילו בסדום נאמר לשון "חטאת"?

ומבאר המהרש"א (סנהדרין קד, ב), ש"עון" חמור יותר מ"חטאת" (כידוע, ש"חטאת" מתאים לשוגג ו"עון" למזיד); ולכן, "סדום לא נחשב להם רק כחטאת, שלא נצטוו על כך – אבל ישראל שנצטוו על כך, נחשב להם לעון שהוא מזיד". ולפי דבריו, הרי שאנשי סדום לא נצטוו על עשיית צדקה (וראה גם רש"י סנהדרין נו, ב ד"ה דיני קנסות; מהרש"א שם ד"ה בפירש"י), ולכן זה שלא עשו צדקה נחשב להם רק כ"חטאת" בלבד – ולא "עון" ממש.

אך לכאורה צ"ע בדבריו, דהא ביחזקאל מפורש (כנ"ל בארוכה): "זה ה' עון סדום" ! ועוד: באם אכן לא נצטוו – למה נענשו בעונש חמור כל כך?

ולכן נראה לבאר את שינוי לשון הכתוב (באופן אחר), דאף שבאמת נצטוו אנשי סדום על הצדקה ולכן נחשב להם זה ש"יד עני ואביון לא החזיקה" לענין של "עון" ממש (כמפורש ביחזקאל), מכל מקום בהשוואה להמצוה כמו שהיא אצל בני ישראל הרי זה נחשב רק כ"חטאת".

פירוש:

מזה שלא מצינו (אפילו בתור קס"ד וכו') שיחשיבו את מצות הצדקה כאחת מ"שבע מצוות בני נח" – משמע, שגם כאשר לומדים שבני נח מחוייבים הם בצדקה, הרי אין היא מצוה בפני עצמה, אלא רק פרט וחלק במצוה אחרת.

דהנה, אחת משבע מצוות בני נח היא מצות "דינין" (סנהדרין נו, א ואילך); והרמב"ן לומד (בפירושו עה"ת – וישלח לד, יג) שמצוה זו כוללת "דיני גניבה ואונאה ועושק ושכר שכיר ודיני השומרים ואונס ומפתה ואבות נזיקין וחובל בחבירו ודיני מלוה ולוה ודיני מקח וממכר וכיוצא בהן". והיינו, שבמצוה זו של "דינין" נכללים כל הענינים שבין אדם לחבירו, שענינם הוא החזקת "ישובו של עולם".

ומעתה י"ל (להשיטות שבני נח מחוייבים במצות הצדקה), שלכן אין מזכירים את מצות הצדקה כא' מהמצוות של בני נח – כי היא כלולה בהמצוה הכללית של "דינין", כי גם צדקה היא דבר הנצרך ונדרש בשביל "ישובו של עולם".

ומעתה יובן בעניננו:

ב"בת עמי" נאמרה לשון חמורה של "עון" – כי בני ישראל נצטוו בתרי"ג מצוות באופן שעל כל דבר יש מצוה פרטית בפני עצמה, דבר המורה על תוקף מיוחד במינו, וכאשר עוברים ח"ו על מצוה פרטית יש בזה חומרה מיוחדת;

ואילו בסדום נאמרה לשון קלה יותר של "חטאת" – כי אף שנצטוו בצדקה, הרי כיון שלא נצטוו עלי' בתור מצוה בפני עצמה אלא רק כפרט בתוך המצוה הכללית של "דינין", נמצא שביחס לבני ישראל (שאצלם יש מצוה פרטית ומיוחדת) הרי זה שנמנעו מצדקה נחשב להם כ"חטאת" בלבד.

באר בשדה על פירש"י - ע"י עשיית חבלה והוצאת דם (וזריקתו על המזבח).

וע"ז נענה: "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה גו", כלומר: מעולם לא נמנע מאברהם לקיים את הציווי, והציווי נתקיים בשלימות וללא שום חסרון, שהרי מלכתחילה "לא אמרתי לך שחטו אלא העלחו, אסקתי אחתי" (וממילא מתורצת גם הסתירה בין הציווי "קח נא" להבטחת "כי ביצחק גו").

איזה מלאך הציל את לוט?

ויאמר המלט על נפשך
(יט, יז)

מצינו בדברי רז"ל מחלוקת איזה מלאך הציל את לוט, די"א מיכאל הציל את לוט (ב"מ פו, ב), וי"א רפאל (ב"ר פ"ג, ב).

ויש לבאר טעם הפלוגתא בהקדים מה שפרש"י (כאן, ע"פ המדרש) "אתה הרשעת עמהם ובזכות אברהם אתה ניצול ואינך כדאי לראות בפורענותם ואתה ניצול", היינו שגם לוט הי' רשע. אמנם, בזהר (ח"א קז, ב) איתא: "בשעתא דינא שרי בעלמא הא אתמר דלא ליבעי לי' לבר נש לאשתכחא בשוקא בגין דכיון דשריא דינא לא אשגח בין זכאה וחייבא ולא בעי (לאסתכלא) לאשתכחא תמן וכו', ובגין כך ויאמר המלט על נפשך אל תביט אחריו וגו'". והיינו שלוט הי' "זכאה", רק שבשעת הדין אין משגיחים בין צדיקים לרשעים.

ונמצא, דנחלקו רז"ל אם לוט הי' צדיק או רשע.

והנה, מיכאל הוא המקריב נשמותיהם של צדיקים (עיין חגיגה יב, ב. תה"ה ומיכאל מנחות ק, א), משא"כ רפאל שייך לעבודת התשובה, שהרי תשובה מביאה רפואה לעולם (עיין ג"כ זח"ב קמז סע"א).

ומעתה י"ל דלמ"ד דלוט צדיק הי', הצילו מיכאל השייך לצדיקים, ולמ"ד רשע הי', הצילו רפאל השייך לתשובה. ולכן רש"י שכתב (כ"ל) דלוט רשע הי' פירש (פרשתנו יח, ב) שרפאל הצילו.

טענת אברהם "אפרש לפניך את שיחתי"

ויאמר אל תשלח ירך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה וגו' אל תשלח - לשחוט. אמר לו אם כן להחם באתי לכאן, אעשה בו חבלה ואוציא ממנו מעט דם, אמר לו אל תעש לו מאומה, אל תעש בו מום. כי עתה ידעתי - אמר רבי אבא, אמר לו אברהם, אפרש לפניך את שיחתי, אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, וחזרת ואמרת קח נא את בנך, עכשיו אתה אומר לי אל תשלח ירך אל הנער. אמר לו הקב"ה, לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה, כשאמרתי לך קח מוצא שפתי לא אשנה, לא אמרתי לך שחטוהו אלא העלוח, אסקתי אחתי (כב, יב. רש"י)

לכאורה הדבר תמוה (כמו שהקשו המפרשים) (ראה דברי דוד כאן, ועוד): מדוע תמה אברהם "אתמול אמרת לי וכו'" רק כאשר נצטווה "אל תשלח ירך אל הנער", ולא לפני"ז, תיכף כשנצטווה "קח נא את בנך" (פרשתנו כב, ב)?

ויש לומר, שבדבריו אלו לא בא אברהם להרהר ח"ו אחר מדותיו של הקב"ה [וכמו שמצינו בפרש"י להלן (ס"פ שמות), שאמר הקב"ה למשה "הרהרת על מדותי, לא כאברהם שאמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע ואח"כ אמרתי לו העלוח לעולה ולא הרהר אחר מדותי"], אלא בא לפרש דבריו הקודמים (וכלשונו "אפרש לפניך את שיחתי"):

לאחר שנענה בשלילה על בקשתו "אעשה בו חבלה כו'" חשב אברהם, שמא הטעם שאין מניחים אותו לקיים את הציווי "קח נא וגו'" הוא לפי שלבו אינו שלם עמו במעשה העקידה ואינו ראוי לקיים מצוה זו, כדמוכח מבקשתו "אעשה בו חבלה", שבה הודה שאינו שלם עם מעשה זה ומבקש לקיים הציווי רק במקצתו.

וזהו שאמר אברהם "אפרש לפניך את שיחתי", היינו שבקשתו "אעשה בו חבלה" לא היתה כדי לגרוע מציווי ה' "קח נא וגו'", כי אם כדי לקיים ציווי זה, כי באופן זה תתורץ הסתירה בין הציווי "קח נא" ובין ההבטחה "כי ביצחק יקרא לך זרע" (פרשתנו כא, יב), באופן שאפשר לקיים שניהם (ראה גם

ינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך ההסידות

מצות "הכנסת אורחים" ברוחניות

איך עזב אברהם את גילוי השכינה בשביל אורחים שאינם אמיתיים? / מדוע לא הקפידו האבות על פרטי דיני המצוות? / איזו גזירה התבטלה במתן תורה? / ומה הפירוש בכך ש"מעשה אבות סימן לבנים"? / ענין המצוות שקיימו האבות, וחסן אל המצוות שלאחר מתן תורה

ביום השלישי למילתו של אברהם, כאשר נגלה אליו הקב"ה, ו"הוציא" . . חמה מנתיקה שלא להטריחו באורחים", ישב אברהם בפתח האוהל "כחום היום" וציפה לאורחים. ראה הקב"ה בצערו, ו"הביא המלאכים עליו בדמות אנשים" (פרשתנו יח, א-ב ובפרש"י). וכאשר ראה אברהם את ה"אנשים", עזב את הקבלת פני השכינה, ורץ להכניסם כאשר מסופר באריכות בתחילת פרשתנו.

סיפור זה תמוה הוא מאוד, פלא על גבי פלא:

(א) מכיוון שהאורחים לא היו בני אדם אלא מלאכים, נמצא שלא הייתה מצווה בהכנסתם. המלאכים אינם זקוקים לאכילה ושתי', ורק "נראו כמי שאכלו ושתי", או ש"אוכלין ושותין" . . מפני כבודו של אברהם" (ב"מ פו, ב ובתוד"ה "נראין"). ואם כן, אינו מובן: הייתכן שעשה הקב"ה נס היפך הטבע, בכדי לזכות את אברהם במצווה שאינה אמיתית?!

(ב) כאשר רץ אברהם לקראת אורחיו, הי' צריך לעזוב את "הקבלת פני שכינה" שהי' עסוק בה באותה שעה, ומכך למדו בגמרא (שבת קכז, א) ש"גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה". ולפי האמור, שלא היו אלו בני אדם כי אם מלאכים, ונמצא שלא קיים אברהם מצווה בהכנסתם, הרי לחינם עזב אברהם את "הקבלת פני שכינה". וכיצד שייך שאברהם אבינו שהי' בטל כל כולו להשי"ת (ראה בראשית רבה מז, ו: "האבות הן הן המרכבה". נתבאר בתניא פכ"ג. ועוד), יכשל בחטא כזה, ואפילו בשוגג?

והדברים יתלבנו על פי המבואר בסה"ק במהות המצוות שקיימו אבותינו הקדושים, וכפי שיובא ויתבאר לקמן.

הגזירה שהייתה לפני מתן תורה

גם קודם שניתנה תורה על הר סיני קיימו האבות את מצוות התורה. וכפי שאמרו חז"ל (קידושין פב, א), גבי אברהם, ש"עשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה".

ואף על פי שנתקיימו מצוות גם בימים קדמונים, מכל מקום חידוש גדול ועצום נתהווה בעת מתן תורה:

מאז שברא הקב"ה את עולמו הייתה גזירה תלויה ועומדת מלפניו ית': "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם" (תהלים קטו, טז). ענייני "שמים" שהם קדושה ורוחניות יישארו נעלים ומרוממים, ואילו עניינים גשמיים אין ביכולתם להתקדש, והם נותרים נחותים (שמות רבה פ"ב, ג).

ומשום גזירה זו, הנה כאשר קיימו האבות את המצוות, לא היו הדברים הגשמיים מתקדשים. שכן זו הייתה הגזירה ש"הארץ נתן לבני אדם", ועניינים ארציים אינם יכולים להתעלות ולהתקדש. עיקר קיום המצוות הי' ברוחניות: הם קיימו את תוכנה הרוחני של כל מצווה ומצווה, והקיום הגשמי הי' טפל בלבד.

כאשר ניתנה התורה על הר סיני, בטלה גזירה זו, ואמר הקב"ה "התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים". ומני אז ניתן הכוח ליהודי שעל ידי קיום המצוות הוא ממשיך קדושה גם בעולם הזה, והופך את הגשמיות לחפצי מצווה ותשמישי קדושה (ראה שמות רבה שם. ובלקוטי שיחות ח"א עמ' 41 ואילך).

הכנסת אורחים רוחנית

ומעתה ימצא מובן, כיצד עזב אברהם אבינו את "הקבלת פני שכניה", בשביל הכנסת אורחים שאינה אמיתית לכאורה:

נתבאר למעלה, שבתקופת האבות, קודם שניתנה התורה ובטלה הגזירה, לא הי' עיקר המצווה החלק הגשמי, כי אם הכוונה הרוחנית. עיקר מצוות הכנסת אורחים לא הי' להשביע את רעבונם של האורחים ולדאוג לכל צרכיהם, אלא לגלות את מידת החסד והנתינה בליבו של האדם.

וכך הוה גבי אברהם. כאשר ראה את ה"שלשה אנשים", חשב שהם בני אדם הזקוקים לסיוע. ומצד עוצם מידת החסד שבליבו, רץ לקראתם כחום היום, בשלישי למילתו, ושרתם והאכילם באופן הנעלה והמשובח ביותר. וממילא, קיים בזה מצוות הכנסת אורחים בשלמות, כפי שהיא ברוחניות בנפש האדם. ואין הדבר חסר כלום בכך שהיו אלה מלאכים שאינם צריכים לאכילה, כי העיקר הי' קיום המצווה ברוחניות, ותוכן המצווה הרוחני הי' בשלמות.

ועל כן, הי' נס ה"אורחים" כדאי, כי על ידי כך קיים אברהם באמת את מצוות הכנסת אורחים, כפי שנדרש ממנו לפני מתן תורה. וגם הי' כדאי לעזוב הקבלת פני השכניה, בכדי לקיים מצוות הכנסת אורחים ברוחניות בשלמות.

מהי התכלית במצווה הגשמית של האבות?

על פי מה שנתבאר למעלה, שעיקר קיום המצוות אצל האבות הי' ברוחניות, נמצא שלכאורה לא היו צריכים האבות לקשר את קיום המצוות שלהם עם דברים גשמיים.

אמנם, לפועל מצינו גבי כמה מצוות שהאבות קיימו אותן גם בגשמיות. וכמו מצוות הכנסת אורחים של אברהם שהייתה במאכל ומשקה ושאר דברים גשמיים. וכמו כן מצינו בזוהר (ח"א קסב, א) גבי יעקב שקיים מצוות תפילין על ידי המקלות שהעמיד בשקתות המים אצל צאן לבן.

והדבר תמוה: מכיוון שלא היו יכולים לקדש את הדברים הגשמיים, מפני מה היו צריכים מלכתחילה לקשר את המצוות עם חפצים גשמיים, ולכאורה הי' די להם אם היו מקיימים את המצוות ברוחניות ובכוונת הלב בלבד?

ותשובת הדבר, טמונה בסוד מה שנתבאר בספרים (ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לבראשית יב, ו. תורת חיים לך פ"ג סע"ג ואילך) ש"מעשה אבות סימן לבנים":

עבודת עם ישראל לדורותיו, שואבת כוחה ממעשי האבות הקדושים. ועל כן מוצאים אצל האבות הקדושים מאורעות מעין מה שעתידי לקרות עם ה"בנים" בדורות הבאים. וזאת, משום שבמאורעות אלו שאירעו אצלם, וההנהגה שנהגו בעת אותם המאורעות, העניקו האבות כח לבניהם אחריהם. בכוח זה, יוכלו גם ה"בנים" לעבוד עבודתם כראוי, כאשר ייפגשו במאורעות מעין אלו.

ומשום כך, הרי אף שקיום המצוות של האבות הי' ברוחניות, מכל מקום בכמה וכמה מצוות קישרו האבות את עבודתם גם עם חפצים גשמיים. בכך הם מהווים "סימן", ומעניקים את הכוח, לעבודתם של בני ישראל לאחר מתן תורה. בכוח זה, יכולים בני ישראל לקיים מצוות בדברים גשמיים, באופן שהמצווה חודרת בפנימיותו של הדבר הגשמי ומקדשתו.

מדוע לא הקפיד יעקב על דיני תפילין?

והנה, עבודת האבות להמשיך הקדושה בגשמיות היא רק "סימן", מעין עבודת בני ישראל לאחר מתן תורה:

בקיום המצוות שניתנו בסיני, העיקר הוא המשכת הקדושה בדברים הגשמיים. ולכן גם נוגע מאוד אופן קיום המצווה. יש דינים מדויקים כיצד יש לעשות את התפילין, ואם אין מקפידים עליהם, לא נמשכת הקדושה בתפילין הגשמיים.

לעומת זאת, אצל האבות עיקר קיום המצוות הי' ברוחניות, כמבואר למעלה. הקיום הגשמי לא הי' בכדי לזכר ולרומם את הדבר הגשמי, אלא רק בכדי לתת כח לעבודת בני ישראל בדורות הבאים. אבל עדיין עיקר קיום המצווה הי' ברוחניות.

וממילא, גם לא הי' נוגע שיקיימו את המצוות בדברים הגשמיים ככל פרטי הדינים שלאחר מתן תורה. שכן אלו נחוצים בכדי לקדש את הדבר הגשמי, ואילו אצל האבות הי' נחוץ רק לקשר את המצוות לדבר גשמי כל שהוא.

ולכן, הי' יעקב יכול לקיים מצוות תפילין ברוחניות בשלמות, ולקשר זאת לגשמיות בדבר כל שהוא, במקלות שבשקתות המים. וכמו כן, הי' אברהם יכול לקיים מצוות הכנסת אורחים בשלמות ברוחניות, ובגשמיות הי' די גם בהכנסת אורחים שאינם שייכים לאכילה ושתי'.

מעלת הנימול לשמונה ימים על הנימול לי"ג שנים

וַיִּמַּל אֶבְרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנֵו בֶן שְׁמֹנֶת יָמִים

(כ"א, ד)

מסופר במדרש (ב"ר פרשתנו פ"ה, ד) שיצחק וישמעאל "היו מדיינים זה עם זה", ישמעאל טען "אני חביב ממך שנמלתי לשלש עשרה שנה", ואילו יצחק אמר "חביב אני ממך שנמלתי לשמונה ימים".

ויש לתמוה על טענתו של יצחק אבינו, דלכאורה מה מעלה יש בברית שהיא לח' ימים, והרי הדעת נותנת להיפך - שהמצוה נעלית היא יותר כשנעשית בגיל שבו האדם הוא כבר בר דעת ומסכים לעשיית המצוה, וכפי שאכן טען ישמעאל (ב"ר שם) שמצותו חביבה יותר, "שהי' סיפק בידי למחות ולא מחיתי" (וראה יפה תואר לב"ר שם)?

ויובן זה בהקדם ענינה של ברית מילה:

תוכנה של מצות ברית מילה הוא כריתת ברית נצחית בין כל איש ישראל להשי"ת, ברית כזו אשר לא תינתק לעולם (כלשון הכתוב "והיתה בריתי בבשרכם **לברית עולם**" (לך יו, יג)). ברית זו לא שייך בה כל שינוי, מאחר שהיא נעשית בכוחו של השי"ת, שרק הוא לבדו ביכלתו לכרות ברית נצחית. ונמצא, שאף שפעולת המילה נעשית ע"י האדם, אין הפירוש שבזה מקשר האדם את עצמו עם הקב"ה, אלא להיפך - שהקב"ה מקשר את עצמו עם האדם המקיים מצות מילה (ראה תורה אור ס"פ לך. תורת חיים שם, צד, ג ואילך. וראה בענין ברית גם לקוטי תורה נצבים מד, ב).

וזהו מה שציוותה תורה למול את הבן מיד בהיותו בן שמונת ימים: בדבר אשר האדם פועל בכוחות עצמו - לזה דרוש הכנה ושיהיו זמן עד שיכין את עצמו כראוי ויהי' ביכלתו לפעול את הדבר; מה שאין כן במצות מילה, אשר פעולת המצוה היא הקשר הנצחי בין הקב"ה לאדם, שמידו של הקב"ה לבד הוא זה, ואין בזה תפיסת

ידי האדם הנימול כלל - הרי אין טעם להמתין עד אשר יכין האדם עצמו כראוי לקיום המצוה, שהרי גם אחרי כל הכנותיו אין הברית נפעלת ע"י עבודתו כלל. ועל כן ציוותה תורה למול את הבן בהזדמנות הראשונה שהדבר אפשרי, בהיותו בן שמונת ימים (ראה מו"נ ח"ג פמ"ט קרוב לסופו).

ומעתה יובן מה שהיו יצחק וישמעאל "מדיינים זה עם זה", שישמעאל טען אשר גדלה מעלתו, כיון שמל בהכנה ובהסכמת דעתו בהיותו בר דעת. ולזאת אמר לו יצחק "חביב אני ממך", כי התקשרותו להקב"ה היא התקשרות נצחית וברית עולם באופן גלוי וניכר, מאחר שזכה להימול בן שמונה ימים, עת אשר נראה לעין כל שפעולת המצוה היא מידו של השי"ת בלבד.

רמז נפלא בתיבת "מעכה"

וְאֵת תַּחֲשׁ וְאֵת מַעֲכָה

(כב, כד)

על פי הכלל "נעוץ תחלתן בסופן" (ספר יצירה פ"א מ"ז), יש לבאר את השייכות בין תחילת פרשתנו: "וירא אליו ה' באלוני ממרא", לסיומה: "ואת מעכה":

הכתוב "וירא אליו ה' באלוני ממרא" מורה, שהתגלות ה' לאברהם אבינו ביום השלישי למילתו לא היתה באופן של פרישות והבדלה מהעולם, אלא בתוככי העולם עצמו, ב"אלוני ממרא"; הגילוי האלוקי חדר במציאותם של המקום והעולם והשפיע עליהם.

וזהו השייכות לסיום הפרשה בתיבת "מעכה", ראשי תיבות "מלך על כל הארץ" (נוסח הברכה דקידוש ותפילות ראש השנה) היינו שמלכותו של הקב"ה אינה מוגבלת לאברהם ובני' לבדם, אלא נמשכת ומתגלית ב"כל הארץ" כולה.

הידושי סוגיות

עיון ופירוש בסוגיות הפרשה

מקום המזבח

מקשה אמאי האריך הרמב"ם בדברי אגדה מה ה' בדברי הימים במקום המזבח / מבאר ד"ש ב' גדרים במזבח – עיקר בבית שגדרו להרמב"ם הוא מקום לעבודת הקרבנות, וחפצא בפ"ע שאינו תלוי בבית / עפ"ז מבאר החילוקים בין ב' המקומות שהוזכר הרמב"ם אך ענינא דמקום הר המור'.

והוא המקום שבנה בו נח כו' והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל וכו' הקריב אדם הראשון כו'.

וצ"ב מה טעם ראה הרמב"ם להעתיק כל אריכות זו שלכאורה אינם אלא דברי אגדה, ולא הסתפק בקרא "זה מזבח לעולה לישראל", וכדלעיל (בפ"א) גבי דין מקום המקדש בהר המור' שלא הביא הא דבמקדש נעקד יצחק אבינו והסתפק בראי' מקרא "זה הוא בית ה' גו'".

וביותר תמוה, דעכ"פ אחרי כתבו "ובמקדש נעקד יצחק אבינו" מה חסר עוד שהוזקק להאריך בדבריו בהלכה ב, ועוד זאת שחילק את דבריו לב' הלכות נפרדות (וכידוע שגם חלוקת ההלכות ברמב"ם היא בדיוק בתכלית וכמה הלכתא גברוותא ילפינן מינה). ותו, אמאי נקט בהלכה א "ובמקדש נעקד יצחק אבינו" והלא אנו במקום המכוון של המזבח קא מיירי.

ונראה לומר, שבאריכות ובמתק לשונו כאן ובחלוקת דבריו לב' הלכות בא הרמב"ם

כתב הרמב"ם בהל' בית הבחירה (רפ"ב): המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם שנא' (דה"א כב, א) זה מזבח לעולה לישראל, ע"כ. הנה הרמב"ם משמיענו כאן שנאמר דין מיוחד במזבח, שבניגוד לדין מקום המקדש המבואר לעיל (פ"א ה"ג): "ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המור', שבה נאמר ויאמר דוד זה הוא בית ה' אלקים וזה מזבח לעולה לישראל ואומר זאת מנוחתי עדי עד", שלא מצינו שיוקבע מקום מסוים בהר המור' לבנין הבית, הנה בנוגע למזבח נאמר דין מיוחד, שבהר המור' גופא "מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם".

ובטעם הדבר מאריך הרמב"ם בהמשך דבריו, וז"ל: ובמקדש נעקד יצחק אבינו שנאמר (פרשתנו כב, ב) ולך לך אל ארץ המור' (ושוב מביא ראי' מדברי הימים, ובהלכה ב ממשיך) ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק

שכינה, ועוד ענין במקדש, שמטרתו היא להקריב בו הקרבנות. וזהו ההפרש בין השם "בית הבחירה" לשם "בית המקדש", דשם "בית הבחירה" הוא על שם השכינה ששורה בבית, שדבר זה תלוי רק בידי הקב"ה בלבד שהוא בחר להשרות את שכינתו בבית זה (וכמובן שאין בכחם של בני אדם לקבוע מקום למנוחת השכינה), ואילו השם "בית המקדש" הוא על שם קדושת המקום הנפעלת על ידי העבודה במקדש. וכשם שמצינו שקידוש מקום העזרה (וכן ירושלים) הוא על ידי עבודת הקרבנות דשלמה המלך, שקידש את העזרה וירושלים (רמב"ם הל' בית הבחירה פ"ו הי"ב ואילך, עיין שם), הנה על דרך זה העבודה התמידית הנעשית במקדש שייכת לקדושת המקום. ונמצא דתרי סוגי קדושות יש במקדש: (א) הקדושה מחמת השראת השכינה (שקדושה זו אינה בטילה לעולם, כמ"ש הרמב"ם שם (ספ"ו). (ב) הקדושה מחמת העבודה הנעשית בבית. וזה שנתבאר לעיל שהמזבח הוא עיקר מטרת הבית הכוונה בזה היא רק לענין השני שבבית המקדש, קדושת המקום הנפעלת על ידי העבודה במקדש.

ועפ"ז אתי שפיר ההבדל בין דברי הרמב"ם כאן (בריש פ"ב) על דבר מקום המזבח לדברי הרמב"ם לעיל (פ"א) אודות מקום המקדש בהר המוריי, ששם לא הביא הא דבמקדש נעקד יצחק. דהנה כתוצאה משתי קדושות הנ"ל, מקום השראת השכינה וקדושת המקום התלוי בעבודת המקדש, יש שני דינים במקום המקדש גופא, חדא המבואר לעיל בפ"א ש"אין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריי", שזהו מחמת היותו מקום שכינה (וכלשונו בתחילת ההלכה שם "נאסרו כל המקומות לבנות בהן בית ד'"), ויסוד הלכה זו הוא מפני בחירתו ית' שבחר להשרות שכינתו

להשמיענו ששני דינים שונים נאמרו במקום המזבח. דהנה ב' גדרים איכא במזבח, חדא שהוא עיקר מטרת המקדש וכמ"ש ברמב"ם בריש הל' בית הבחירה "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות" (וראה מנחת חינוך (מצוה צה) דבלא המזבח "אינו קרוי בית המקדש כי עיקר המקדש להקריב קרבנות"), ועוד דין מיוחד יש במזבח, שמלבד היותו אחד מכלי הבית ועיקר מטרת המקדש הנה הוא גם חפצא בפני עצמו גם בלי הבית, וכפסק הרמב"ם (הל' בית הבחירה ספ"ו) "מקריבין הקרבנות כולן אע"פ שאין שם בית בנוי", הרי שאין המזבח תלוי בבית. וכנגד שני גדרים אלו במזבח נאמרו גם שני דינים במקום המזבח, המבוארים בשתי ההלכות ברמב"ם כאן. חדא, זה שנקבע מקום המובח בהר המוריי להיותו עיקרו של בית המקדש, והיינו דנוסף לזה שיש דין של מקום המקדש מצד עצמו המבואר לעיל פ"א, יש עוד דין במקום המקדש מחמת הדין המיוחד של מקום המזבח להיותו עיקרו של הבית (וזהו שדייק הרמב"ם בהלכה א "ובמקדש נעקד יצחק אבינו", כי דין זה במזבח הוא להיותו עיקר הבית), ובהלכה ב מוסיף עוד דין במקום המזבח מצד עצם החפצא דמזבח, ושני דינים אלו חלוקים המה בגדרם וענינם, כדלקמן.

ויובן זה ע"פ משנ"ת במ"א בביאור ההפרש בין שני השמות "בית הבחירה" ו"בית המקדש", שבמקדש יש שני גדרים, חדא שהוא מקום השראת השכינה, ושנית שהוא מקום "לעבודה, בו יהי' ההקרבה כו'" (לשון הרמב"ם בספר המצות, מ"ע כ), וכמפורש גם בלשון הרמב"ם ריש הל' בית הבחירה: "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות", הרי כאן שני פרטים, ראשית, המקדש הוא "בית ד'"), היינו מקום

כוונת הרמב"ם שבניית מזבחות אלו היא הסיבה שבשבילה נקבע מקומו של המזבח במקום זה, אלא הוי רק רא' לסגולת המקום למזבח ולהקרבת קרבנות מאז ומקדם מעת בריאת העולם.

ומה מאד מדויק לפי זה לשון הרמב"ם שבהלכה א נקט "יצחק אבינו" ואילו בהלכה ב כתב רק "אברהם" והשמיט "אבינו", כי בית המקדש שייך לישראל דוקא ולא לנכרים וכמ"ש (עזרא ד, ג) לא לכם ולנו לבנות בית לאלקינו (הובא ברמב"ם הל' שקלים פ"ד ועוד), ולכן בהלכה א דאיירי אודות מקום המזבח כחלק מהבית נקט "יצחק אבינו", וגם מביא על זה הקרא "וזה מזבח לעולה לישראל"; משא"כ המזבח כחפצא בפני עצמו שייך גם לנכרים שנודרים נדרים ונדבות כישראל (מנחות עג, ב), ולכן גם קביעת מקום המזבח אינו ענין השייך לישראל דוקא, אלא הוא גם לנכרים, שהרי גם נח קין והבל ואדם הראשון בנו שם מזבחות (ועיין רמב"ם סוף הל' מעשה הקרבנות דהשוחט קדשי נכרים בחוץ חייב (ועיין נו"כ סם)), והיינו לפי שקביעת מקום המזבח היתה מאז ומקדם מעת בריאת העולם כנ"ל, וגם הודעת דבר זה אינה בקרא אלא "מסורת ביד הכל" שבפשטות היתה מסורת זו לא רק ביד ישראל אלא גם ביד האומות. וק"ל.

במקום זה וכמ"ש "המקום אשר יבחר ה' לשכן שמו שם", וזהו שמבאר הרמב"ם בטעם הלכה זו "ואומר זאת מנוחתי עדי עד", שזוהי בחירת הקב"ה במקום זה כמקום מנוחת השכינה. משא"כ זה שנקבע הר המורי' למקומו של הבית שבו עובדים את ה' ומקריבין בו הקרבנות, הוא לפי שעל ידי מעשה העקידה נתקדש המקום להיות מקום מיועד לקרבנות (ועיין תרגום ורש"י על הפסוק (פרשתנו כב, יד) אשר יאמר היום בהר ה' יראה, ועיין שו"ת חתם סופר יו"ד (סי' רלה) שקידוש המקום לא שמענו רק באברהם אבינו ע"ה שאמר אשר יאמר היום לדורות הבאים בהר ה' יראה). וזהו שכאן בפרק ב דוקא, גבי מקום המזבח, נקט הרמב"ם "ובמקדש נעקד יצחק אבינו".

אולם כל זה הוא לענין דין מקום המזבח מצד היותו עיקרו של מקדש, אבל מלבד זאת יש דין מקום המזבח מצד עצם החפצא דמזבח, שזה אינו מחמת קדושת המקום אלא לפי שהוא מקום סגולתי בעצם למזבח ולהקרבת קרבנות מעת בריאת העולם, וזהו שמאריך הרמב"ם בהלכה ב "הוא המקום שבנה בו אברהם¹ כו' המקום שבנה בו נח כו' המזבח שהקריב עליו קין והבל וכו' הקריב אדם הראשון כו'", שפשוט שאין

1. ומיושב גם השינוי שבהלכה א כתב רק "ובמקדש נעקד יצחק אבינו" ובהלכה ב מוסיף שאברהם "בנה בו מזבח".

שוחט ירא שמים

להכין ולתקן הבהמה

...אף שאין כותב על דבר זה תקותי חזקה שלא רק מחזיק בשיעור בתורה בכלל ובחסידות בפרט אלא שעוד מוסיף עליהם, שאם בכל המצות נצטוינו מעלין בקדש, על אחת כמה וכמה בלימוד תורתנו הק', ועיין ג"כ בזה הק' שצריך להיות לאפשא לה, ויהי רצון שגם בכל סביבתו ישפיע בזה, ובפרט שאומנתו אומנות שוחט-ובודק, הרי ענינה להכין ולתקן הבהמה באופן שתהי' ראוי' להיות דם ובשר כבשר האדם הישראלי שנקרא בשם אדם על שם אדמה לעליון, וזה הוראה גם כן בעבודה הפנימית של איש הישראלי לה' יתברך שצריך להיות על פי מאמר רז"ל אין ושחט אלא ומשך, המשיכה ההכנה והתקון של נפש הבהמית שתהי' ראוי' להעשות כנפש האלקית שהוא האדם שבאדם, ואין לך דבר העומד בפני הרצון, ובפרט כשצווי התורה בזה הוא גם נתינת כח.

(מכתב ר' מר-חשן תשי"ח)

שוחט לרונמא

במענה על מכתבו, בו מודיע אשר נסתדר בתור שוחט עופות בלונדון, ויהי רצון שיהי' להצלחה בכל הפרטים.

כן שואל דעתי, אם כדאי להחליף משרתו להיות שומר אצל שו"ב גסות, לדעתי אין כדאי הדבר, וטוב יותר שעכ"פ בזמן הראשון יהי' במשרת שחיתות עופות דעתה, ובודאי ישתדל שיהי' בשביעת רצון ממנו.

מהנכון הוא שיהי' כפי האפשרי מפני זמנים שלו שעובד בתור שו"ב, לסייע ביד . . בסניפי

עבודתו השונה, ובמקצוע המתאים יותר לפי כשרונותיו ויכולתו, וידוע הבטחת אדמו"ר הזקן, אשר בזכות המסירות נפש שלו, הנה החסידים כשיעשו בעניניו יצליחו.

בודאי למותר לעורר על דבר התאמצות בקביעות עתים בתורת הנגלה ובתורת החסידות, ובפרט כשבאים למקום חדש, אשר אנשי המקום מביטים עליו . . וזה דוגמא מהו שוחט חסיד.

(לקיפי שוחט חל"ז עמ' 145)

לא לשנות כשנראה לקולא

...ובמענה לשאלתו, הנה ידוע כלל רז"ל שאין צריכים להיות אפילו ער בין הישנים ובפרט בענין שנראה לקולא, וכיון שכל השו"בים לבושים בגדים ארוכים, הרי גם עליו להתנהג כמותם.

(אגרות קודש ח"י עמ' צג)

הכנה לביאת השוחט הגדול

נעם לי להבין ממכתבו . . אשר רואה השגחה פרטית במה שעלה בידו להעמיד את הרב . . בתור שו"ב בבית המטבחים... וה' יתברך יזכה את כל אחד מאתנו למלאות ענין השחיטה ברוחניות ע"פ מאמר רז"ל אין ושחט אלא ומשך, להמשיך את הבהמה שבאדם שתעשה "דם ובשר - כבשר" האדם הנברא בצלם אלקים, ולזכות על ידי זה במהרה לביאת השוחט הגדול אשר ישחוט את המלאך המות הוא היצר הרע ויעביר את רוח הטומאה מן הארץ.

(מכתב א' כסלו תשי"ג)

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה' מכ"ק אדמו"ר
מוהרי"צ מליובאוויטש זצוקל"ה ה'תשנ"ח ז"ע

הבנה שכלית ורגש לוחט

מתי ההבנה של החסידות אמיתית? – כשהמבין מתפלל עם אותה הבנה שהבין והשיג

תורת החסידות מהי?

אבי [כ"ק אדמו"ר הרש"ב] נ"ע הוכתר על ידי זקני החסידים בתואר: "ה'חובת הלבבות" של תורת ועבודת החסידות".

הספר "חובת הלבבות" נבדל משאר ספרי המוסר, בכך שבכל שערי, הן אלו הקלים יותר להבנה, והן הקשים יותר להבנה בגלל החקירה העמוקה שבהם – בכולם ישנה בחינה וראי' מוכחת המאמת את נושא הענינים.

אבי, נשיאם של חסידי חב"ד, ה' בעל בחינה. כל מה שאמר הן בדברי חסידות שלו והן בעבודת הכלל, ה' מבטא בצורה ברורה אחרי שהענין ה' ברור ובהיר אצלו בתכלית הבהירות, על ידי בחינה מסויימת.

ה' זה בקיץ תרנ"ה, אבי חי אז בנאות דשא, התאספו כמה משכילים גדולים (לא מהמשכילים הזולים שקראו ספר אפיקורסי ואכלו עוגה עם חלב ובכך נעשו משכילים, אלא משכילים אמיתיים) ושאלו את אבי שאלות שונות.

אחת השאלות היתה: תורת החסידות מהי? מצד אחד – אמרו המשכילים נראה שתורת החסידות היא פילוסופיית דתית עמוקה העוסקת, ובמידה מסויימת מוצאת, הסברה מקיפה על הענינים העמוקים של מציאות הבורא ובריאת העולם, ומאידך גיסא – תורת חב"ד מדליקה בלב האדם להב שלהבת בשעת קיום מצוות, ומביאה את האדם לדרגה הגבוהה ביותר של השתפכות הנפש בשעת התפלה, מעודדת ומלהיבה את האדם לאהבת ישראל. תורת חב"ד – הטעימו המשכילים – כוללת שני קטבים נוגדים לכאורה: הבנה קרה ורגש לוחט.

אכן – ענה להם אבי – זוהי חסידות, הרגש הלוהט והנלהב בתוך ההבנה השכלית בלווית בחינה מסויימת:

מתי ההבנה של החסידות אמיתית? – כשהמבין מתפלל עם אותה הבנה שהבין והשיג. התפלה הנלהבת היא הבחינה של ההבנה האמיתית! ומתי התפלה אמיתית? – כשאחרי התפלה מתנהגים במדות טובות. ההתנהגות הטובה במשך כל היום הינה הבחינה של העבודה שבלב בה עבד האדם בשעת תפלתו.

כל מה שעשה אבי, רצה שתהי' בחינה, שיהי' בטוח, שהדבר נכון. גם כשיסד את ישיבת "תומכי תמימים", רצה שיהי' לו בחינה מאמתת, אם ישיבה זו תמלא את שאיפותיו.

מסירות הנפש של תלמידי הישיבה

בט"ו אלול תרנ"ז הודיע אבי, שהוא עומד לייסד ישיבה, ובוחר בעשרים תלמידים, מובחרים מתוך מספר גדול, למדנים ויראי אלקים, ומוסר אותם להדרכת מלמד חסידי. מלמד שלא הי' מוכתר בתואר הרב הגאון או הרב המוסר'ניק, אלא למדן טוב חדור בהדרכת החסידים החב"דית העתיקה, ר' שמואל גרונם ז"ל אסתרמן, ומוסר לו סדר הדרכה מסויים, לחנך ולהדריך אותם ליהודים בעלי מסירות נפש על תורה, מצוות ואהבת ישראל.

כעבור שנה, בתחילת חודש אלול, בא המשפיע ר' שמואל גרונם עם התלמידים אל אבי להיבחן על ידו. הבחינה ארכה כמה ימים. אחרי הבחינה, ביום שני, י"ח אלול תרנ"ח, בנוכחות עדת החסידים, הודיע אבי:

"היום ח"י אלול, מאתים שנה להולדתו של הבעל שם טוב, אחרי הבחינה, יש לנו ישיבה – בה ועל ידה תבוא בעזה"י לפועל שיטת מסירות הנפש של הבעל שם טוב על פי הסבריהם של רבנו הזקן וכל נשיאי חב"ד הבאים אחריו, בידעת אלקות ואהבת ישראל".

...ישיבות "תומכי תמימים" תופסות מקום בראש כל הישיבות בעולם, בשיטת החינוך וההדרכה המיוחדת שלהן ובמאות תלמידיהן – כן ירבו – הפזורים בחלקי השונים של רוסיא וכן בשאר המדינות, והמשמשים כרבנים, ראשי ישיבות, שוחטים, מלמדים, חזנים, סופרים, סוחרים, בעלי בתי חרושת, בעלי מלאכות, מנהלי פנקסים וכדומה, אבל כולם כאחד מצוידים בצידה לדרך שכל אחד ינק, תורה וחסידות ומדות טובות, בהיותו בישיבת "תומכי תמימים".

מסירות נפשם של תלמידי ישיבות "תומכי תמימים", באה לידי ביצוע טוב בעשרות השנים האחרונות בתחום החינוך וחזוק היהדות.

כשפרצו רדיפות הדת של ה"ביסקציה" השפלות והאכזריות, מלוות עונשים כבדים על נושאי הדת היהודית ברוסיא, עשו תלמידי ישיבות "תומכי תמימים" את העבודה הטובה ביותר בחיזוק היהדות במסירות הנפש הגדולה ביותר.

(תרגום מספר השיחות ה'תש"א עמ' 161 ואילך – ספר השיחות המתורגם ה'תש"א עמ' קלז-ט)

שיחות קודש

דברות קודש בעניני הוראה, הדרכה
והיוזק בעבודת הש"ת

התוכן שספדור זה הובא כאן בסגנון שנאמרו הדברים על"י רבינו,
מלבי שנינו עריכה קלים לחקל על הלמוד

לבקש רחמים על חבירו תחילה

לגבי תפילה – "חייך קודמין"?

הצורך דלית יצחק, שעל ידו הי' הקיום דכללות עם ישראל, כמו שכתוב (יהושע כד ג) "וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק", כלומר, שעל ידי לידת יצחק נעשה הקיום דכללות עם ישראל באופן של ריבוי, ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים - אף על פי כן, לכל לראש התפלל אברהם על אבימלך, שמזה רואים את גודל העילוי בענין ד"מבקש רחמים על חבירו".

והוראה זו שייכת לכל אחד ואחד מישראל - מכיון שלמדים זאת מהנהגתו של אברהם אבינו, "אחד הי' אברהם" (יחזקאל לג כד), שהוא הי' היהודי הראשון.

מובן, שגם כאשר מתפלל על חבירו לפי שידוע שעל ידי זה "הוא נענה תחילה", כלומר, שעושה זאת לשם קבלת השכר, שאז הרי התפלה על חבירו אינה בשלימות, כי מה שמתפלל על חבירו אין זה משום שטובתו של חבירו נוגעת לו יותר מאשר טובתו האישית, כי אם משום שעל ידי זה "הוא נענה תחילה",

...הנה גם באופן כזה הרי הוא מקבל את השכר ש"הוא נענה תחילה" - מכיון שבפועל ממש הרי הוא מתפלל על חבירו, וחבירו מקבל תועלת על ידי תפלתו, וביחס לתועלת שמקבל חבירו (מילוי צרכיו על ידי התפלה) אין נפקא מינה כלל מהי כוונתו של המתפלל (אם אמנם נוגעת לו טובת הזולת יותר מטובתו האישית, או שעושה זאת כדי לקבל את השכר ש"הוא נענה תחילה").

(תורת כהנים - התועדויות תשמ"ג ח"א ע"כ 47 ואילך)

כאשר יהודי צריך דבר מסויים - עליו להתפלל להקב"ה ולבקש את צרכיו. זוהי מצוה מן התורה - מצות עשה דתפלה: "חיוב מצוה זו כך הוא, שיהא אדם . . שואל צרכיו שהוא צריך להם", ו"לפיקך נשים ועבדים חייבין בתפלה לפי שהיא מצות עשה שלא הזמן גרמא" (רמב"ם ריש הל' תפלה), מה שאין כן זמני התפלה (התפלה בכל יום וזמנה) שהם מדרבנן.

ועל פי זה - כאשר הוא וחבירו צריכים לאותו דבר, יכול לטעון שלכל לראש צריך להתפלל ולבקש על עצמו, כי על ידי זה הרי הוא מקיים את המצות עשה דתפלה, ורק אחר כך יתפלל ויבקש על חבירו. ובפרט בידעו מה שכתוב בגמרא (ב"מ סב, א) ש"חייך קודמין לחיי חברך". וכמובא גם באגרת הקודש (סט"ו).

ועל זה באה ההוראה ד"כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר כו'" (רש"י פרשתנו כא, א) - המדגישה את גודל העילוי וההפלאה דאהבת ישראל - שאף על פי ש"הוא צריך לאותו דבר", אף על פי כן, לכל לראש הוא "מבקש רחמים על חבירו".

התפלל תחילה על צרכי אבימלך...

ועד כדי כך גדול הענין ד"מבקש רחמים על חבירו" - שאף על פי שהצורך שאברהם הי' צריך לאותו הדבר הוא שלא בערך לגמרי לצורך של אבימלך, כי אצל אברהם אבינו דובר אודות

